

Bubnó Tamás

Egyházzene-tagozatos általános és középiskolák

Nehéz dolog mintegy 10 percben összefoglalni, átláthatóan összegezni ezt a témát, ráadásul —minthogy külföldön tartózkodom—* nem is hallottam az elmúlt percek beszámolóit, amelyekhez bizonyára reflexióim is lennének, hiszen a magyar oktatási rendszeren belüli liturgikus, illetve egyházzenei oktatás problémái szorosan összefüggenek.

Bubnó Tamás főiskolai docens (Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola) és a Budapesti Énekes Iskola tanára.

Egy dolgot bizonyosan előre bocsáthatunk: jogi és oktatásszerkezeti értelemben egyházzenei tagozatos általános- és középiskolák nincsenek Magyarországon, mindössze egyházzenét oktató felekezeti, ill. önkormányzati intézményekről beszélhetünk.

Bence Gábor nyilván fölvezolta a felekezeti iskolákban folyó képzést, így én most csak arra szorítokozom, hogy az állami, önkormányzati keretek között milyen lehetőségek nyíltak meg mindeddig e téren az elmúlt évtizedekben.

Sajnos nem merem kijelenteni, hogy teljes körű képet tudok Önök elé tárni, mert éppen az intézményesülés, illetve az ehhez kapcsolódó szakmai fórumok hiánya miatt előfordulhat, hogy általam nem ismert kezdeményezés is van hazánkban. (Bárcsak úgy lenne!)

Az állami/önkormányzati iskolák közül ismereteim szerint az alábbiakban folyik egyházzenei oktatás:

Budapesti Énekes Iskola (melynek intézményes kereteit a Deák Diák Általános Iskola és a Józsefvárosi Zeneiskola biztosítja, ill. tagozata működik a Weiner Leó Zeneiskolában is);

Szent István Énekes Iskola (Szent István Általános Iskola);

Budajenői Énekes Iskola (Budajenői Német Nemzetiségi Általános Iskola);

Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola.

Csak ennyi? — tudomásom szerint igen. (Ismétlem: boldog lennék, ha valamit kihagytam volna...) Elkecserezésre persze nincs ok, mert statisztikailag ma ötször annyian vagyunk, mint 1984-ben, amikor a Budapesti Énekes Iskola —akkor még Óbudán— megkezdte működését... Az önkormányzati keretek között folyó egyházzenei oktatásra tömeges igény soha nem lesz — ez tény. De mint lehetőséget nagyon fontos lenne ezt a kaput szélesebbre tárni.

A továbbiakban a fenti énekes iskolákban folyó oktatási-nevelési munka vázlatos áttekintésével szeretnék rávilágítani az említett lehetőségre, s azon belül az oktatásszervezési variációk sokszínűségére.

* A szerző beszámolóját az ülészakon Kocsis Csaba olvasta föl. A Szerk.

1. Szakkör jellegű megvalósulás egy adott intézményben

Budajenői Énekes Iskola (Kozma Anikó és Nényei Sára beszámolója alapján)

A Budapesti Énekes Iskola tevékenységéből, tanmenetéből kiindulva, tankönyveit használva, és ezeket a helyi lehetőségekre alkalmazva működik a Budajenői Énekes Iskola. A falu egyetlen (német nemzetiségi) iskolájában ének-zene szakosodásra nincs lehetőség, ezért az Énekes Iskola szakkörként működik.

Megalakulását számos dolog tette lehetővé:

- 1999 óta működő gyermekszköla;
- fogadó- és segítőkész iskolai vezetés, melyet segített, hogy az iskola vezetése már korábban (Zsámbékon) személyes kapcsolatba került a Budapesti Énekes Iskolával;
- nyitottság és támogatás az egyházi vezetés részéről.

A kísérleti, 2005/2006-os tanév után először 2006/2007-ben indult el az oktatás 3 korcsoportban. Ma 23 gyerekekkel működik.

Oktatási szerkezete:

A) *Tanórák:* Az 1. osztályban: heti 2 x fél óra, utána heti 2 x 50 perc.

A tananyag (népi játékok, népdal, népelek, szolfézs, gregorián, kórus) a két tanár közt oszlik meg. A zeneirodalommal közös koncertlátogatásokkal, és az arra való készüléssel ismerkednek.

B) *Hangképzés:* egyéni foglalkozás, 4. osztálytól heti 10–15 perc.

C) *Zongoratanítás:* egyéni foglalkozás lehetősége a 2. osztálytól heti 20 perc: zeneiskolába nem járó gyermekeknek teremtik meg a lehetőséget a hangszerrel való ismerkedésre, ami a zenei ismeretek gyarapodását és a tudatos zenélést nagyban segíti.

Azon a két napon, amelyen nem lenne óra, reggel a tanítás előtti 20 perces együttléttel (népi gyerekjátékok, kánonok, reggeli himnusz) válik lehetővé, hogy ne múlják el nap közös éneklés nélkül.

D) *Liturgikus szolgálat* (Budajenőn, Telkin és Zsámbékon)

	1. osztály	2–3. osztály	4–8. osztály
I. félév	zsolozsma	2. ádventi laudes (hospitálás, előéne- kesek a szülők)	3. ádventi laudes
	mise	—	Krisztus Király
II. félév	zsolozsma	—	évközi
	mise	1. húsvéti mise	évközi húsvéti nagybőjti virágvasárnapi processzió

Magyarok Nagyasszonya

évközi

1. ádventi laudes

évközi

ádventi

évközi

nagybőjti

húsvéti

nagybőjti

virágvasárnapi processzió

húsvéti

+ a legidősebbek az 5 évben elosztva 1–1 ünnepi misén (karácsony, vízkereszt, húsvét, Mennybemenetel, pünkösd) is énekelnek.

pozitívumok

- mivel szakkörként működnek, csak olyan gyerekek járnak, akik szeretik csinálni.
- az énekesiskola dologi kiadásait a szülők befizetéseiből fedezik.
- kis faluban (2000 lelkes) működnek: nem ismeretlen gyermekarcok végzik a liturgikus szolgálatot, tudnak róluk, szeretik, igénylik őket.
- liturgián kívül is szerepelnek (egyházzenei áhítatokon, falurendezvényeken, évvégi koncerten).

negatívumok

- foglalkozásaik kiszolgáltatottabbak, mint a tantervi órák. Könnyebben áldozatául esnek iskolai rendezvényeknek.
- nincs biztosíték a folyamatos működésre: ha az iskola vezetésének jóindulatát vagy az egyházvezetés támogatását elveszítik, létük kerülhet veszélybe. (Igaz, garancia ma már semmire sincs.)

Összegző megállapítások

Külső segítséget a MET kottái, kiadványai jelentik elsősorban. Nagy segítség lenne, ha az énekesiskoláknak lennének közös eseményeik, találkozói. E tekintetben egyetlen, de nagy kincs a Gödöllői Szkolatábor, ahova minden évben elmennek, s mindig élménnyel, tudással gazdagodva térnek haza.

2. Egyházzene tagozatos diákok oktatása egy adott intézményben Szent István Énekes Iskola (Kocsis Csaba beszámolója alapján)

Az V. kerületi Szent István Általános Iskola keretein belül tizenegyedik éve létezik emelt szintű ének-egyházzene tagozat. A tagozat létesítésének eredeti célja a Szent István-bazilikában működő, a Fővárosi Kántorátus által finanszírozott fiú- (férfi) kórus fiúszoprán énekeseinek kinevelése volt. A távoli elképzelések között szerepelt egy bentlakásos kórusiskola kiépítése. Ennek illuzórikus voltára ráébredve, illetve látva, hogy csak fiúkkal nem tudnak megtölteni egy teljes osztályt egy koedukált iskolában, két évvel később lányokat is fölvettek az egyházzene-tagozatra. Négy-öt évvel ezelőtt közelebbi kapcsolatba kerültek a Budapesti Énekes Iskolával, és látva, hogy ma Magyarországon az ott kiépített rendszer működtethető, igyekeztek az ottani modellt alkalmazni maguk is. Azóta a nevük „Schola Cantorum Sancti Stephani”, illetve Szent István Énekes Iskola. Persze addig, amíg az elnevezés nem kerül be az anya-intézmény nevébe, nem válhat hivatalos elnevezéssé. Három éve —az iskola vezetésének döntése alapján— az énekes osztályt „komplex művészeti osztály” elnevezéssel hirdeti az iskola. Kezdetben heti három énekórájuk volt a növendékeknek, öt éve heti négyre emelkedett az énekórák száma. Ezenkívül

heti egy énekkar, valamint fél óra egyéni hangképzés egészíti ki a tanulók zenei nevelését. Hangszert és szolfézst az V. kerületi zeneiskola keretein belül tanulnak a növendékek. Jelenleg mintegy nyolcvan tanulója van a Szent István Énekes Iskolának. Legfontosabb tevékenységük: minden második héten vasárnaponként, a 12 órai misén teljesítenek szolgálatot, és minden szerdán reggel nyolckor laudest énekelnek a Szent Jobb-kápolnában. Ezenkívül természetesen ellátják az iskolai ünnepeket, továbbá a minden évben megrendezett versenyeken is részt vesznek. Az elmúlt tizenegy év alatt két lézerlemezük jelent meg. Megjegyzendő, hogy mind a nyolc évfolyamon heti egy néptáncórán is részt vesznek a diákok: kerületszerte kiemelkedő színvonalon folyik a néptánc oktatása, nem egy külföldi szereplés van a hátuk mögött.

Az elmúlt időszak tapasztalatait röviden összefoglalva:

1. A zenei nevelésben, ízlésformálásban nagyon jótékony hatással van a gyerekekre a néptánc-népzene-népdal, illetve a gregorián és a többszólamú zenei világ együttes hatóereje.

2) Az énekes iskolás oktatási forma mint kísérleti iskolatípus sikere nagyon nagy mértékben múlik a befogadó anyaintézmény szellemiségén, légkörén, hiszen csak akkor hatékony az énekes iskola munkája, ha nem csak egy-egy megszállott énektanár egyéni ambíciója, hanem egy egész iskola áll az ügy mögött.

3. Minden fiatal (illetve tapasztaltabb) egyházzeneész kollégát bízunk arra, hogy tanítson énekes iskolában, akár alapítson énekes iskolát, hiszen a „legyen a zene mindenkié” kötelező érvényű felszólítás igazi tömegbázis nélkül csak üres és egyre üresebb frázis marad.

3. Egyházzene tagozatos osztályok oktatása egy adott intézményben Budapesti Énekes Iskola

Huszonötödik tanévünket kezdtük meg idén ősszel a Budapesti Énekes Iskolában. Jelenleg 200 diákunk van, akik 8 énekes osztályt alkotnak. Minden osztályban heti két énekóra van, emellett az énekes tanárok (Mezei János, Bubnó Tamás, Fehér Judit, Kocsis Csaba és Philipp György) tanítják a szolfézst és a hangképzést is a tanulóknak, s ők vezetik a heti három liturgikus szolgálatot. (Szerdánként vesperás, vasárnap szentmise és laudes-vesperás a penzum, minden tanuló a teljes tanévre szeptember elején megkapja liturgikus beosztását.) Az osztályok tanulóinak mintegy 10–15%-a tartozik csak valamilyen felekezethez, a többiek csak az iskola által előírt szolgálatokon találkoznak a liturgiával, a templommal, a papokkal és a hívekkel. Ez rendkívüli felelősséget ró a tanári gárdára, hiszen ők azok, akik a zene mellett —vagy inkább azon keresztül— liturgikus, etikai, művelődéstörténeti, hittani tudást közvetítenek az e téren teljesen járatlan gyerekeknek (és szüleiknek.)

Ars Musica címmel két tankönyvünk van, amelyből az alsó tagozat diákjai tanulnak, most készül a felsősöknek a 3. és a 4. kötet. Tankönyveink szerkezeti beosztása és tartalmi váza azonos: Népi játékok, illetve liturgikus drámák,

Népdalok, Népénekek, Gregorián énekek, Múdalok és a szolfézs-tudás elsajátítására szolgáló zeneirodalmi példák alkotják mindegyik könyv gerinc-anyagát.

Elsődleges célunk az, hogy nem zenészeket, hanem az európai zenetörténet teljességében megismerő és a liturgikus szolgálatokon be is mutató, művelt fiatalokat bocsássunk útjukra, akiknek a templom —s az ott létrejövő liturgikus kultúra— természetes és ismerős közegként, nem pedig művészettörténeti érdekességként jelenik meg életük folyamán.

Meggyőződésünk szerint az énekes iskolás oktatási forma —ahogy az első évezredben— úgy ma is képes arra, hogy a fogékony gyereklélek megnyerése által a mindenkori keresztény értelmiségi értékeket az újabb és újabb nemzedékeknek magas színvonalon és élményszerű befogadás mellett biztosítsa.

„Olyan kevesen vagyunk, hogy a műveletlenség luxusát egyetlen magyar sem engedheti meg magának.” — írta Kodály. Sokan vannak olyanok, akik nem tartoznak vallási felekezethez, s ezért látókörükön kívül helyezkednek el az egyházi iskolák. Az önkormányzati iskolákban folyó egyházzenei képzés missziós tevékenység: a zene műveltségi területeinek összességét felvillantani a felnövekvő nemzedékek előtt úgy, hogy ennek keretében a vallásos, liturgikus ihletésű európai zenekincs és remekművek megértése ne korlátozódjék pusztán a zenei benyomás primér hatására.

*

A Kodály Zoltán Magyar Kórusiskola munkájáról a közeljövőben igyekezünk összefoglalót adni. (A felelős szerk.)

A Budapesti Énekesiskola diákjainak és tanárainak kórusa a terézvárosi Avilai Szent Teréz-templomban vasárnapi szentmise után 2009-ben.

A Budapesti Énekesiskola diákjainak és tanárainak kórusa a 2009. évi Magyarok Nagyasszonya Fesztiválon a józsefvárosi Szent József-templomban tartott hangversenyen.

A Budapesti Énekesiskola diákjainak és tanárainak kórusa az Árpádházi Szent Erzsébetről, Margitról és Jolántáról szóló Harmonia terrena misztériumjáték templomi bemutatóján, 2007-ben a Bakáts téri Szent Ferenc-templomban.